

Kitap Eleştirileri / Recensiones

Çokay-Kepçe, S., *Antalya Karaçalı Nekropolü – The Karaçalı Necropolis Near Antalya*, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Araştırmaları Enstitüsü, Antalya, 2006.

Bu çalışma Antalya yakınlarında yer alan Karaçalı Tepesi üzerindeki nekropolis alanı ve taş ocağını konu almaktadır. Karaçalı Nekropolisi 1991 yılında Antalya Arkeoloji Müzesi uzmanlarınca kazılmış ve çok sayıda buluntu ele geçmiştir. Sedef Çokay-Kepçe, 2000-2001 yılları arasında sözü edilen ve Antalya Arkeoloji Müzesinde korunmakta olan buluntular ile Karaçalı Tepesi üzerinde veri toplama ve dokümantasyon çalışması gerçekleştirmiştir. Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan oldukça kapsamlı bir doktora tezi monografi haline getirilmiştir.

Giriş bölümünde Karaçalı Tepesi'nin ve Nekropolisin konumu açıklanmıştır. Ayrıca, Pamphilya Bölgesi'nin tarihsel süreç içerisindeki yerleşim evreleri antik yazarların sunduğu veriler ve modern araştırmacıların ortaya koydukları araştırmaların sonuçları dikkate alınarak, detaylı olarak irdelenmiştir. Bu bölümde, bölgenin araştırma tarihçesi ile ilgili geniş bilgi verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Karaçalı Tepesi üzerinde yer alan taş ocağında yapılan incelemeler sonucunda elde edilen veriler aktarılmıştır. Bu bölümde, arazide yapılan incelemeler sonucunda görülen taşçı izleri, işlenmiş veya yarı işlenmiş taşlar ve taş işleme sonrasında açığa çıkan yongalar detaylı olarak açıklanmıştır. Bu bölümde arazide yapılan isabetli gözlemler sonucunda taş çıkartma yöntemine ilişkin önemli açıklamalar yer almaktadır. Yazar yaptığı isabetli gözlemlerle Karaçalı Nekropolisi ve Taşocağı hakkında araziden de önemli sonuçlar çıkararak, bunları monografisine doğru ve anlaşılır bir şekilde aktarabilmiştir. Buluntunun kendisi ve bulunmuş olduğu arazinin özelliklerinin de gözlenmesi ve araştırılmasıyla önemli veriler elde edilmiştir.

Monografinin üçüncü bölümünde Karaçalı Nekropolisi ele alınmaktadır. Bu bölümde Nekropolisin taş ocağı olarak kullanılan tepe üzerinde yer aldığı belirtilmekte ve Nekropoliste görülen mezar tipleri irdelenmektedir. Karaçalı Nekropolisinde üç mezar tipine rastlanmaktadır: 1) Khamasorion tipi mezarlar, 2) Oda mezarlar, 3) Hücre tipi mezarlar. Sözü edilen mezar tipleri diğer bölgelerdeki örnekleriyle karşılaştırmalı olarak irdelenmiş; mezarların ölçü, plan ve yönleri detaylı olarak verilmiştir.

Üçüncü bölümde mezar tiplerinden başka, Tepe'nin üzerinde kayaların düşey yüzlerine açılan mezar odalarının yanı sıra üçlü nişlere de rastlandığı belirtilmektedir. Bu nişlerin tabanlarında herhangi bir delik veya yuvanın bulunmaması, örneklerine komşu bölgede de rastlanan şekilde, haklı olarak, stellerin veya adak levhalarının niş içerisine dayandırıldığı veya tabanına konmuş olabileceği şeklinde açıklanmaktadır. Yazarın da belirttiği gibi, bu nişlere Karaçalı Tepesi'nin yalnızca mezar odalarının yoğun olduğu kısımda rastlanmış olması, mezarlarla ilintili bu nişlerin, antik dönemde yapıldığı bilinen "ölü kültü" festivalleri sırasındaki ziyaretlerde ölüye sunulan çeşitli adaklar (figürinler, sıvı veya yiyecek adağı kapları gibi) için de kullanılmış olabileceğini de akla getirmektedir. Nitekim, Karaçalı Nekropolisinde sunu çukuru veya kioniskosların da varlığı saptanmıştır. Yazar, detaylı olarak ele aldığı ve ölçü bakımından iki tip altında grupladığı bu çukurları yerinde bir tanımla "sunu çukuru" olarak adlandırmıştır. Bu çukurların fotoğraflarında ön kısımlarının işlenmiş ve adeta bir tabla şeklinde biçimlendirilmiş olması dikkati çekmektedir. Düzleştirilmiş bu kısımlar, sunu sırasında burada yapılan işlemler için (hayvan adağı veya çeşitli sıvı adakları gibi) kullanılmış olabileceklerini düşündürmektedir. Yazarın, arazide elde edilemeyen kanıtlar nedeniyle (hayvan kemikleri v.b.) bu gibi bir açıklamadan kaçınmış olduğu düşünülmekte ise de, isabetli bir şekilde Antik Dönem'de ölü gömme törenleri sırasında yapılan adaklara değindiğini de belirtmek gerekir.

Sonuç olarak, monografinin oldukça önemli ve geniş bir kısmını oluşturan üçüncü bölümde yazar, nekropolis-taş ocağı ilişkisini ele almaktadır. Nekropolis alanı ve taş ocağının kullanımına ilişkin üç farklı teori detaylı olarak irdelenmiştir. İlk olarak, tepe üzerinde Klasik Dönem'e ait yerleşme izine rastlanmamasının, tepenin eşzamanlı olarak nekropolis, ocak ve işçilerin yerleşme alanı olması ihtimalini zayıflattığı belirtilmektedir. Khamasorion tipi lahitlerin yapıldığı yükseltilerin düzenlenmesinin, alanın ocaktan nekropolise dönüştürüldüğü izlenimi uyandırdığı, ancak bazı lahit teknelerinin taş almak için kesildiğinin saptandığı, *in situ* durumda ele geçen oda mezarların ve adak nişlerinin ocak olarak kullanılan kısımda yer almasının, alanın önce nekropolis sonra da ocak olarak kullanıldığını akla getirdiği belirtilmektedir. Bu görüşe dayanarak yazar, tepenin kuzey-kuzeybatısında yapılmış merdiven ve kapının, alanın nekropolis olarak yararlanıldığı dönemde ovadan gelecek yayalar için kullanıldığını ve böylelikle merdiven ile kapının kullanım amacının açıklanabileceğini belirtmektedir. Bununla birlikte, merdivenin ve kapının hangi dönemde inşa edildiğine dair bir veri yoktur veya buna işaret edebilecek bir bulguya rastlandığı belirtilmemiştir. Bu durumda merdiveni ve

kapıyı, tepenin yakınındaki bir alanda yaşayan ve ocakta çalışan işçilerin kullanmış olabileceği de düşünülmelidir. Bunun yanı sıra, yazarın da örneklerine isabetli olarak değindiği üzere nekropolisin, taş ocağında çalışan işçilere ait olduğu görüşü de değer kazanmaktadır. Antropolojik verilerin, muhtemelen kazı sırasında iyi derlenmemiş olmaları nedeniyle bu çalışmada yer alamaması, tartışmalı olan bu soruya yanıt olabilecek verileri azaltmaktadır.

Dördüncü bölümde, Nekropoliste ele geçen mezarlarda açığa çıkan mezar hediyeleri ve kazı sırasında toprakta ele geçen buluntular değerlendirilmiştir. Bu bölümde, pişmiş toprak eserlerle metallere detaylı olarak yer verilmiş, form ve bezeme özellikleri ile benzer örneklerle karşılaştırmalar isabetli bir şekilde yapılmıştır. Bu bölüm dokuz alt başlık altında incelenmiştir:

- 1) Birinci bölümde Siyah Figür ve Kırmızı Figür Tekniğinde bezeli, Attika ithali kaplar ele alınmıştır. Bu bölümde form, bezeme ve stil kritiğine dönük açıklamalar detaylı ve isabetlidir. Her formun ve bezeme tipinin benzer örnekleri verilmiş, mümkün olduğunda resimleri belirlenmiştir.
- 2) İkinci bölümde siyah firnisli kaplar ele alınmış ve formlara ayrılarak irdelenmiştir. Attika ithali olan bu vazoların benzer örnekleri ve tarihlemeleri isabetli olarak yapılmıştır.
- 3) Üçüncü bölümde ele alınan “Boya Bezekli Kaplar” üç kısımda değerlendirilmiştir. Birinci kısımda ele alınan ve günlük kullanıma dönük olan bantlı seramikler, tek boya renginin kullanılması nedeniyle “Monokrom” adı altında değerlendirilmiştir. İkinci kısımda “Bikrom” bezekli kaplar ele alınmıştır. Her iki bölümdeki eserler de formlara ayrılarak ele alınmış, vazoların form ve bezeme özellikleri, benzer örnekleri ve tarihlemeleri isabetli olarak saptanmıştır. Ancak, “monokrom” tanımı, tek renkli veya diğer bir deyişle hamur rengi ne olursa olsun (gri hamurlu/kırmızı hamurlu) bezemesiz seramikler (Gri monokrom gibi) için kullanıldığından, bantlarla bezeli seramikler, “Bantlı Seramikler Grubu” veya “Günlük Kullanım Kapları” adı altında değerlendirilmiştir.
- 4) Dördüncü bölümde “Bezeksiz kaplar” değerlendirilmiştir. Hamur renginde bırakılmış ve bezenmemiş olan vazoların irdelendiği bu bölümde, formlar dikkate alınarak düzenlenmiştir. Form özellikleri, benzer örneklerin tespiti ve tarihleme isabetlidir.
- 5) Beşinci bölümde ticari amphoralar tip, form özellikleri ve benzer örnekler dikkate alınarak ele alınmıştır. Yapılan muhtemel üretim yerine dönük tespit ve tarihlemeler isabetlidir.

- 6) Altıncı bölümde dokuma geçeleri tip ve benzer örnekleri dikkate alınarak ele alınmıştır.
- 7) Yedinci bölümde pişmiş topraktan üretilmiş olan figürinler ele alınmıştır. Karaçalı'da ele geçen figürinler arasında yer alan üç kadın protomu, bir kalıp ve üç hayvan figürünü tipleri dikkate alınarak irdelenmiştir. Benzer örneklerle yapılan karşılaştırmalar ve tarihlenmeler isabetlidir.
- 8) Sekizinci bölümde mezarlarda ve atık toprak içinden ele geçen takılar ve metal aletler eserler ele alınmıştır.
- 9) Dokuzuncu bölümde ise cam eserler formlarına ayrılarak irdelenmiş ve benzer örnekleri ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

Monografinin beşinci bölümünde, Karaçalı Tepesinde yapılan yüzey araştırmasının sonuçları ve nekropolis kazısından elde edilen buluntuların ortaya koyduğu verilerin özet halinde değerlendirildiği "Sonuç" yer almaktadır. Yazar, Karaçalı Tepesi ve ovada yapılan araştırmalarda herhangi bir arkeolojik ve epigrafik buluntuya rastlanmadığını, nekropolis ve taş ocağına ait değerlendirmenin doğrudan tepe üzerindeki yüzey araştırmasında elde edilen veriler ile nekropolis kazısında ele geçen buluntulara dayandığını belirtmektedir. Yazarın arazide yapılan gözlem ve araştırmalar ile buluntulardan elde ettiği verileri başarılı bir şekilde ortaya koyduğunu belirtmek gerekir.

Yazar son kısımda yeniden ele aldığı Karaçalı Tepesi üzerindeki nekropolis ile taş ocağının bağlantısı konusunu, oldukça isabetli teoriler öne sürerek ve anlaşılır bir şekilde değerlendirmiştir (S. 86-88). Sonuç olarak yazar, iki varsayımın öne çıktığını belirtmektedir: alanın önce nekropolis, ardından ocak olarak kullanılması ve nekropolisin taş ocağında çalışan işçilere ait olması. Yazarın da isabetli olarak belirttiği gibi, bu sorunun yanıtlanması ancak, ocak-nekropolis alanının saptandığı kısımlarda yapılacak kazılarla mümkün olacaktır.

Monografinin altıncı ve son bölümünü "Katalog" oluşturmaktadır. Bu bölümde nekropolis alanında yürütülen kazı çalışmasında ele geçen buluntulara, metin içerisindeki sıralama dikkate alınarak yer verilmekte, okuyucunun metin, katalog ve eserlerin çizimleri ile fotoğrafları arasında rahatça dolaşabilmesi sağlanmaktadır. Bu haliyle katalogun oldukça kullanışlı bir şekilde düzenlenmiş olduğunu belirtmek gerekir. Katalogda metin içerisinde vazoların anıldığı Katalog Numarasının ardından, Müze envanter Numarası veya yazar tarafından verilen Etüdlük Eser Numarasını içeren "Envanter No" yer almaktadır. "Buluntu Yeri" adı altında eserlerin çıktığı belirlenen mezar numarası veya "atık toprak içi" veya "yüzey" gibi ifadelerle buluntu yerleri belirtilmiştir.

Bunun ardından eserlerin ölçüleri detaylı olarak verilmiştir. “Hamur” başlığı altında, pişmiş toprak eserlerin hamur rengi ve özellikleri açıklanmıştır. Katalogda “tanım” kısmında, okuyucuyu sıkmadan eserlerin önemli form ve bezeme unsurları vurgulanarak tarifleri yapılmıştır. “Analoji” kısmında ise, eserlerin form veya bezeme açısından çeşitli yayınlarda saptanan benzerleri sıralanarak, okuyucunun kolayca literatür bilgisine ulaşması sağlanmıştır. Son kısım ise, her eserin mezar konteksti veya analoji yoluyla yazar tarafından belirlenen tarihlenmeleri içermektedir. Kısaca belirtmek gerekir ki, bu çalışmada sunulan “Katalog” bir çok çalışmada karşımıza çıkan, uzun ve detaya boğulmuş veya önemli bilgilerin eksik olduğu örneklerden farklı olarak, okuyucuya buluntular hakkındaki önemli bilgilerle eserin çizimini yan yana sunan örnek bir katalog çalışmasıdır.

Çalışmanın sonunda, Karaçalı Tepesini gösteren haritalar, Nekropolisin vaziyet planı, Tepenin ve Nekropolisin genel ve detay arazi fotoğrafları, buluntuların genel ve detay fotoğrafları ile mezarlara ait kesit ve planlar yer almaktadır. Metin kısmıyla senkronize edilmiş bu bölümler Karaçalı Nekropolisi ve buluntularını irdeleyen bu monografiyi kolay anlaşılır ve kullanılır hale getirmiştir.

Yazar, “*Antalya Karaçalı Nekropolü – The Karaçalı Necropolis Near Antalya*” adlı bu monografisinde, arazide yürüttüğü araştırma ve gözlemler sonucunda elde ettiği veriler ile Perge antik kentinde uzun yıllardan buyana ekip üyesi olarak yer alması nedeniyle, bölgenin arazi ve mimari özellikleri açısından elde ettiği deneyim ve bilgileri çalışmasına başarılı bir şekilde aktarmış ve okuyucuya sunmuştur. Perge Akropolisindeki Klasik Dönem I yapı temelleri ile, Hellenistik kuleler, stadium ve kent surlarında kullanılan taşların Karaçalı Tepesi taş ocağında karşılaşılan taşlarla aynı özellikleri gösterdiğini belirtmesi ilgi çekicidir; yazar bu benzerliği isabetli bir şekilde irdelemekte ve çeşitli varsayımları değerlendirmektedir. Bunun dışında yazarın Nekropoliste ele geçen ithal vazoların Perge limanından mı yoksa Karaçalı Tepesi’nin yer aldığı ova sahilindeki Magydos’dan mı geldiği sorusu ile nekropolis-taş ocağı ilişkisi üzerine yaptığı akıl yürütmeler ve mezar tipleri ve muhtemel yerel üretim seramikler hakkında öne sürdüğü varsayımlar, Pamphilya Bölgesi arkeolojisinin ticaret, seramik üretimi, sosyal yaşam, ölü gömme adetleri ve çeşitli bölgelerle ilişkileri hakkında önemli sorulara yanıt getirmekte veya bölgede bu sorulara yanıt olabilecek araştırmaların yapılması gerekliliğine dikkatimizi yöneltmektedir.

Son olarak bu monografi, Pamphilya Bölgesi’nin az bilinen Klasik Dönemi ve mezar tipleri ile ele geçen buluntuların bölgenin ticari ilişkilerini açıklaması bakımından önemli bir çalışmadır. Müze tarafından gerçekleştirilen bir

kurtarma kazısında açığa çıkan buluntu, veri ve sonuçların değerlendirilerek bilim dünyasına tanıtılması, yazarın kendisinin ve Antalya Arkeoloji Müzesi'nin örnek bir girişimidir. Bunun yanı sıra, özellikle vurgulamak gerekir ki, ülkemizde doktora tez çalışmalarının yalnızca bir akademik unvan kazanma süreci olarak görülmesi ve çoğunlukla yayınlanmamasına karşın, elde edilen sonuçların bilim dünyasıyla paylaşılması amacıyla, geniş bir İngilizce özetle birlikte yayınlanması bakımından da bu monografi, örnek bir çalışmadır.

Yrd. Doç. Dr. Bilge Hürmüzlü
Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
TR 322600 Isparta / Türkiye
bilgehurmuzlu@gmail.com